

KNYGOS ISTORIJA IR BIBLIOLOGIJA

ROBERT ESTIVALS

Šiame straipsnyje pabandysime aptarti, kaip neseniai Prancūzijoje knygos istorija tapo istorine bibliologija – viena iš bibliologijos mokslo dalių.

1. Knygos istorijos objektas

Knygos istorija yra žmonijos atminties atmintis. Jau seniai žinoma, kad istorija prasideda atsiradus raštui. Taigi daromas skirtumas tarp proistorės ir istorijos. Apie senąjį periodą – trečiąjį tūkstantmetį prieš Kristų – archeologai, pasitelkdami lyginamąjį senųjų dokumentų tyrinėjimą, pateikia nepatikimų žinių. Kadangi tai yra netiesioginiai dokumentai, jų duomenys neapibūdina išnykusių žmonių minties.

Knyga ir raštas fiksuoja rašančių žmonių mintis. Tik iššifruotų raštų turinį galime tiesiogiai suvokti.

Rašto, kuris skiria žmogų nuo gyvūno, dėka žinios gali būti perduodamos iš kartos kartai ir taip paspartinti mokslo bei technikos pažangą ir menų evoliuciją. Būtent tokioje perspektyvoje, kai žmonija lyginama su būtybe, galinčia progresuoti tęstinumo būdu, atsiveria ir B. Pascalio mintis.

Priešingą tokiai pozicijai nuostatą atskleidžia barbarų epocha, kurioje knygos savavališkai buvo naikinamos. Taigi knygos istorija, stengdamasi aprašyti raštijos evoliuciją atsižvelgdama į laiko ir erdvės sąvokas, siekia užtikrinti rašytinį šių nuoseklių pakitimų pranešimą. Jei knygos istorija negyvuotų, mes užmirštume ne tik nuoseklius raštų gamybos procesus, bet galbūt ir jų perduodamas žinias. Tuomet istoriją reiktų išgalvoti.

2. Knygos istorija, gramatologija, filologija ir enciklopedija

Vis dėlto knygos istorija sudaro tik dalinę perspektyvą. Ji aiškina rašto tarpini ko evoliuciją. Galimybė naudotis žiniomis, kurias raštas išsaugojo bent jau nuo antikos, lemia veiklą daugelio kitų disciplinų – paleografijos, rašto technikos istorijos – taigi gramatologijos, padedančios suvokti rašančiųjų kalbą, lyginamosios kalbų istorijos, padedančios tyrinėti parašytą kalbą – tradicinį filologijos objektą. Tik tuomet, kai šie du semiologiniai rašto ir kalbos barjerai įveikti, galima pagaliau sužinoti tai, ką fiksuoja raštas, – žmonijos atmintį.

Tai būdinga, pavyzdžiui, Šviečiamajam amžiui. Enciklopedistai, aplenkdami laiką, atranda egiptiečių raštus ir negali jų perskaityti; vėliau juos iššifruos J. F. Champollionas, pasitelkęs graikų kalbą ir Rozetės akmenį. Raštas atspindės kalbą, o kalba – egiptiečių visuomenės gyvenimą. Pritaikius lyginamąjį metodą, ši visuomenė suteiks galimybę formuluoti hipotezes apie antikinės minties genezę.

Ir tai nėra joks atsitiktinumas. XVIII a. filosofija rutuliojasi kartu su bibliografija, o bibliologija atsiranda tarp 1770 ir 1802–1804 m. Jos pradžia sietina su abatu Rive'u, o vėliau – su Gabrieliu Peignotu. Tuomet prieinama prie nuomonės, kad bibliologija – knygos mokslas – yra mokslų mokslas. Mokslų istorijai pažinti pirmiausia reikia gilintis į knygas ir jų evoliuciją. Tokia pažiūra gyvuos visą XIX amžių.

3. Knygos istorija ir bibliografija

Iš pradžių knygos istorija, būdama tarsi žmonijos atminties atmintimi, pasirodo kaip parašytų dokumentų inventorinimo ir klasifikavimo funkciją garantuojančios bibliografijos varžovė. Iš tikrųjų šios dvi disciplinos yra viena kitą papildančios.

Bibliografija yra raštų komunikacijos technika. Būtent dėl to ji laikoma pagrindine. Rašytinės komunikacijos kelyje iš pradžių antikos laikų katalogas, po to – bibliografija, ypač nuo 1634 m., kai pasirodo Gabrielio Naudé veikalas „Bibliographia politica“ („Politinė bibliografija“), garantuoja knygų ir mokslo žinių inventorizaciją bei klasifikaciją, kad palengvintų naudotis knygomis. Kuo daugiau raštų, tuo labiau užsiėmusi bibliografija. Todėl neatsitiktinai bibliografinių priemonių pradeda daugėti XVIII a., kai gausėja ir pačių knygų produkcija. Tie patys motyvai lėmė ir didžiųjų bibliografinių klasifikacijų pasirodymą XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje. Knygos, mokslo žinių, žmonių atminties suvokimas pagrindžia seną politinį priežodį: „Skaldyk ir valdyk“.

Kuo daugiau kaupiasi žinių, tuo labiau taupant laiką tenka apdoroti daugybę skyrių. Būtent šia prasme išgryninti ir papildyti bibliografiją XX a. imsis žodynai ir dokumentinės kalbos.

Universalioji, retrospektyvioji, signalinė, aprašomoji ir kritinė bibliografija sudaro techninę bazę siekti žinių. Dėl bibliografijos komunikacinės funkcijos ji negali pereiti į lyginamąją rašytinių dokumentų istoriją – knygos istorijos objektą.

Taigi universalioji ir retrospektyvioji bibliografija tampa knygos istorijos šaltiniu, atveriančiu šiai kelią. Galima sakyti, kad toks menkas ryšys tarp dviejų disciplinų lengvai tampa nepastebimas. Pirmą kartą Vakarų visuomenėje jis pasidaro svarbus XVIII a., kai bibliografai (Née de la Rochelle'is ir ypač abatas Rive'as) suformuluoja bibliologiją. Knygų pažinimas nukreipia į literatūros, kalbų, spaudos, knyginkų, bibliotekų istoriją.

Tuomet susidomėta bibliologijos žodynu: bibliografas ir bibliotekininkas – savaimė suprantama, bet taip pat bibliognostas, bibliomanas, bibliofažas, bibliopola ir t. t. Šie terminai, kurie prasideda bent jau nuo abato Rive'o, kiek dabar mums žinoma, sudaro pirmuosius bibliologijos teorijos leksinius elementus. Panagrinėjus Gabrielio Peignoto „Aiškinamąjį bibliologijos žodyną“ (1802–1804), galima teigti, kad kalbama apie sisteminę knygos teoriją, apsiribojančią abėcėlės tvarka išdėstytais straipsniais, kuriuose svarbų vaidmenį atlieka istorinė dalis.

Universalioji retrospektyvioji bibliografija, klasifikacijos ir materialus knygų aprašymas atveria kelią bendram ir istoriniam rašto studijavimui pagal grandinės nuo autoriaus iki skaitytojo principą. Taigi knygos istorija ir bibliologija iš dalies susipina.

Ši koncepcija gyvuos XIX a. ir pirmojoje XX a. pusėje. Pagal ją bus sumanytas Gustavo Bruneto „Katalikų bibliologijos žodynas“ (1860). Ji taikoma ir vienai daliai veikalų „Dokumentų traktatas – knyga apie knygą“, kurį 1934 m. išleido P. Otletas, o 1989 m. Belgijos CLPCF rūpesčiu prieš pat savo mirtį perspausdino André Canonne'as.

4. Knygos istorijos studijų laukas: progresyvus plėtimasis

Knygos istorijos studijų laukas atsirado ne staiga, bet pamažu plėsdamas savo studijų schemą nuo rašymo ir rašto iki visuomenės, kuri lemia knygos pasirodymą.

4.1. Rašto istorija

Knygos istorija prasideda antikos raštu. „Faidre“ Platonas, kalbindamas Sokratą, aprašo rašto atsiradimą senovės Egipte; ir jau jis tinkamai bibliologijos aspektu raštą susieja su kalbėjimu, rašymu, vaizdavimu. Tai vėl patvirtina kalbėjimo pirmenybę rašymo ir vaizdavimo atžvilgiu.

Žmoňijos atminties sąvoka dar nėra prigijusi. Jos reikšmingumas priklauso nuo kalbančiojo sugebėjimo. Ir tai dar kartą parodo „Didžiosios enciklopedijos“ straipsnis apie raštą. Tuo tarpu mes šiandien Vakaruose truputį daugiau pažįstame bibliologines arabų mąstytojo Al Kalkashandi teorijas apie manuskripto raštą, o, priešingai, menkai teiſmanome, kaip knygos istorija galėjo būti vertinama islamo pasaulyje. Rašto istorija nenutrūko nuo to laiko, kai buvo nustatytas specifinių tyrinėjimų objektas.

4.2. Knygos istorija

Netrukus ir dažnai lygia greta nuo rašto pereinama prie pačios knygos, kaip informacijos perdavimo priemonės ir fiksuotų ženklų visumos. Šis reiškinys ypač atsiſkleis Prancūzų revoliucijos metu. Dvasininkijos ir aristokratijos turtų nacionalizavimas iš vienuolynų bei pilių ištraukia rankraštinės ir spausdintos knygas, kurių daugelis buvo nežinomos. Tiek provincijos, tiek ir Paryžiaus rašytinių dokumentų palyginimas skatina kelti ne tik bibliografinius, bet ir istorinius klausimus. Knygininkai ir bibliotekininkai studijuoja kaligrafiją, pergamento ir popieriaus žaliavas, pačius tekstus, spaudos procesus, iliustracijas, tipografiją, teksto laužymą, įrišimą. Išskyla bibliografija.

4.3. Rašytinės komunikacijos grandinės istorija

Kaip anksčiau matėme, antroje XVIII a. pusėje ir XIX a. pradžioje knygos istorija neapsiribojo vien knyga. Ji apėmė ir rašto produkcijos bei distribucijos grandinės grandies sistemą: autorius, rankraščius, spaustuvinius-knygininkus, spausdintas knygas, bibliotekas, skaitytojus. Nuo XVIII a. pabaigos mokslinio tyrimo darbai atskleidė rašytinės komunikacijos schemą. Toks požiūris gyvuoja dar ir mūsų dienomis.

4.4. Sociologinė knygos istorija

Šis XIX a. gyvavęs modelis, patikslintas kokybiniais spaustuvininkų, bibliotekų ir t. t. tyrinėjimais, tarpukario laikotarpiu pasirodė esąs nepakankamas. Be visa kita, knyga yra visuomenės produktas. Tad kaipgi šiomis aplinkybėmis nesidomėti knygos santykius su visuomene?

Lyginant su literatūros istorija, šis klausimas išliko pavėluotai. Literatūros sociologija pamažu formavosi nuo XIX a. Literatūros faktus ji stengiasi paaiškinti besikeičiančiomis aplinkybėmis, atsižvelgdama į autorius – pradėdant Madam de Staël, H. A. Taine'u ir baigiant G. Plechanovu. Tai prilygsta problematikos, atsiradusios Antrojo pasaulinio karo išvakarėse, perteikimui Monzie „Enciklopedijoje“, kurios 18-tas tomas skiriamas „Rašto civilizacijai“. Vis dėlto studijų perspektyva šiandien yra labai neapibrėžta.

Netrukus po Antrojo pasaulinio karo santykis knyga–visuomenė Prancūzijoje sulauks didelio susidomėjimo kartu su knygos istorijos atsinaujinimu ir Analų mokykla. Pirmiausia tai Lucieno Fébvre'o ir Henrio Jeano Martino veikalas „Knygos atsiradimas“ bei pastarojo disertacija „Knyga, valdžios ir visuomenė XVII a. Paryžiuje“. Po kelerių metų, Françoisui Furetui vadovaujant, pasirodo istoriniai darbai apie „Knygą ir visuomenę XVIII a. Prancūzijoje“. „Didžioji prancūzų spaudos istorija“ ir paskutinis H. J. Martino veikalas „Rašto istorija ir valdžios“ pagilina šią tyrimų kryptį.

5. Nuo knygos istorijos prie istorinės bibliografijos

Visi šie chronologiniu principu ir atsižvelgiant į laiko faktorių parengti darbai apibūdinami eventualia erudicija, susijusia su kokybinio ir aprašomoju metodu, o tai jiems netrukdo būti palyginamiems ir leisti į teorinius svarstymus.

Taigi bibliologijos evoliucija XIX a. pabaigoje ir visą XX a. skatino mokslininkus – P. Otletą, N. Rubakiną, Röthlisbergerą – iškelti mokslinės bibliologijos problemą. Šios bibliologijos tikslas turi būti eventualių dėsningumų ir dėsnių nustatymas aiškinant knygos gyvenimą. Savo „Dokumentų traktate“ bibliologiniams dėsniams P. Otletas paskiria daugybę puslapių. Kai kurie iš tų dėsnių yra istorinės kilmės.

Bibliologijos atgimimas apie 1970–1980 metus skatins sistemingai gilintis į knygos evoliuciją veikiančių istorinių dėsnių problemą. Šis orientacijos pakitimas Prancūzijoje yra susijęs su informacijos ir komunikacijos mokslų plėtote.

Antrojoje XX a. pusėje istorikai, bibliotekininkai ir Chartijų mokykla diskutuoja knygos istorijos klausimais. Universitetinė informacijos ir komunikacijos mokslų institucionalizacija apie 1970 metus skatina bibliologiją ne tik siekti įsitvirtinti šioje disciplinų visumoje, bet ir aiškinti bendruosius bei istorinius dėsnius, susijusius su raštu.

Nuo tada vienu metu vyksta dvigubas atskyrimas – institucinis ir disciplininis. Tyrimo darbai puikiausiai beveik tradicinėse įstaigose, antra vertus, jie skverbiasi į universitetus, kad sistemingai ir istoriškai vienu metu aiškintų raštą. Nuo šiol į knygos istorijos klausimus atsakys bendroji ir istorinė bibliologija.

Metodologinis šių dviejų koncepcijų santykis grindžiamas ne išskyrimu, bet papildymu. Apie tai rašė Ernestas Labrousse'as: „Iš pradžių istorija, visa kita – po to“.

Istorinių dėsningumų tyrimas lieka būtinu pradiniu knygos istorijos tašku. Taigi bus gauti trijų didelių kategorijų rezultatai: raštų tipologijos parengimas pagal studijuojamų fenomenų kategorizacijos principą; bibliologinių modelių koncepcija pasakojamuoju ir aiškinamuoju aspektu; bibliometrijos naudojimo metodologiniu aspektu sisteminiams.

5.1. Nuo knygos prie rašto: istorinė raštų tipologija

Pirmiausia kyla tyrinėjimų objekto klausimas. Bibliologija pamažu pereina nuo knygos prie rašto. Knygos apibrėžimas per daugelį amžių buvo susiaurintas iki UNESCO definicijos. Reprodukcinis būdas lėmė rankraščio atskyrimą nuo spausdintos knygos; teisėtas depozitas puslapių skaičiaus atžvilgiu atskyrė knygą nuo brošiūros ir akcidentinės produkcijos. Plėtojantis periodiniams leidiniams, knyga buvo priskirta neperiodiniams spaudiniui. Disertacijos, pilkoji literatūra, dokumentų, sutarčių raštai, filmų raštas, informacinis raštas dar labiau susiaurino knygos apibrėžimą. Apie 1980 m. bibliologija, būdama tarp informacijos ir komunikacijos mokslų, apibrėžė savo objektą: mokslinio rašto ir rašytinės komunikacijos tyrimas.

Pasiekti tokį šio teorinio mąstymo apie bibliologijos tyrimų apimtį rezultatą buvo galima tik remiantis istoriniu rašytinių objektų studijavimu. Nusitiesusi sau kelią, bibliologija siekė išryškinti istorinę raštų tipologiją. Šioji neapsiriboja vien tik pavienių rašytinių objektų vertinimu. Ji konstatuoja, kad šios kategorijos per tam tikrą laiką sudaro įvairias rašytinės komunikacijos sistemas pagal naujus poreikius. Rankraščio sistema labiausiai siekia fiksuoti autorių mintį; neperiodinio spausdinio sistema atsiranda dėl skaitytojų daugėjimo, susijusio su raštingumo pakilimu; periodinio rašto sistema patvirtina būtinybę perduoti naujieną, informaciją; dokumentų rašto ir vidurinėsios rašto procesų grandies sistema įsilieja į skaitytojo, o veikiai ir į imonių informacinį poreikį; audiovizualinė sistema, perduodama rašta, siekia tiesiog perkelti siuntėją į suvokėjo percepcijos lauką, kad būtų taupomas laikas; informacinio rašto sistema yra sujungta su kompiuteriu ir dirbtiniu intelektu, kurių tikslas –kuo labiau pagreitinti intelektualinę veiklą.

5.2. Nuo rašto prie bibliologijos: sisteminis metodas ir bibliologinių modelių teorija

Daug anksčiau iškeldama teorinę mintį, bibliologija nustūmė į šalį grandinės (nuo autoriaus prie skaitytojo) metodą, naudojamą knygos istorijoje. Šio metodo buvo atsisakyta dėl to, kad jis yra tik aprašomasis. Sisteminis metodas, taikomas informacijos ir komunikacijos moksluose, ateinantis iš kitų disciplinų ir ypač iš kibernetikos, apie 1985 m. pamažu keičia grandinės metodą.

Rašto sistema pasirodo daugiausia kaip atsakas į visuomenės sukurtos rašytinės komunikacijos poreikį. Taigi raštas yra vertinamas kaip atsakas į šiuos poreikius. Čia gali įsiterpti produkcijos (leidybės), distribucijos (knygynų ir t. t.), saugojimo ir komunikacijos (bibliotekų ir t. t.) posistemiai.

Nuo šiol manoma, kad rašytinės komunikacijos sistema yra pusiausvira, jei patenkinami poreikiai; ji praranda pusiausvyrą, kai poreikis nepatenkinamas arba patenkinamas nepakankamai. Aiškinimas tampa prieinamas taikant sisteminį metodą. Pažinimas skatina mokslo tobulinimą. Fundamentalus tyrimas atsiskleidžia, kaip ir visur kitur, taikomuoj tyrinėjimu, o ne eventualiu, netgi ir ne lyginamuoj pažinimu.

Bibliologinių modelių teorija. Maždaug tuo pačiu metu pritaikant sistemą, bibliologija, peržengdama aprašomąjį rašytinės komunikacijos grandinės planą, siekė suformuluoti bibliologinių modelių teoriją.

Taigi manoma, kad konkrečioje visuomenėje ekonominė ir socialinė sistema nustato politinės valdžios formas. Toji valdžia pritaiko savo viešpataujančią ideologiją mokslo politikai ir taip pat kuria informacijos poreikius bei skaitančią visuomenę. Kita vertus, valdžios politika stengiasi skatinti tą literatūrą, kuri jai yra palanki. Pagal savo ideologiją valdžia reguliuoja ir reprodukcijos bei distribucijos sistemą. Šitaip tvarkosi konformistiška rašytinės komunikacijos sistema.

Opozicinės socialinės klasės dėl ekonominių ir socialinių motyvų organizuoja opozicinę ir antikonformistinę sistemą. Susidūrus šioms dviem srovėms, sukuriama ir plėtojama dominuojančios valdžios cenzūra, siekianti sustabdyti arba apriboti idėjų, laikomų pavojingomis tai valdžiai, perdavimą.

Jėgos santykis tarp dvejų sistemų – konformistinės ir antikonformistinės – kinta su visuomenės evoliucija. Revoliucinis arba kontrrevoliucinis jėgos santykių perversmas keičia srovių vaidmenį. Antikonformistinė srovė tampa vyraujančia, o vyraujanti srovė savo ruožtu tampa valdoma.

Ši bendra bibliologinių modelių teorija turėjo būti taikoma ir seniesiems (rašytinės komunikacijos istorijos objektui), ir šiems laikams. Ji aiškina grafinės kalbos atsiradimą pirmykštėse visuomenėse pagal medžioklės ir animizmo ekonomiką. Distancijos ir laiko atžvilgiu ji parodo ryšį tarp rašto atsiradimų ikiklasinėse visuomenėse (Egipte, Chaldėjoje, Asirijoje, Kinijoje) dėl naujų šiose visuomenėse susiformavusių poreikių. Bibliologinių modelių teorija nustato priežastingumo ryšį tarp antikos knyginių-kopijuotojų techninės struktūros atsiradimo ir komercinės ekonomikos bei antikinės buržuazijos, filosofijos ir demokratijos gimimo. Viduramžių rankraščių ji aiškina didelėmis invazijomis, antikinio miesto sugriovimu, krikščionybės iškilimu ir vienuolynų gausėjimu. Apžvelgdama klestintį komercinio kapitalizmo atsinaujinimą viduramžių pabaigoje, buržuazijos atgimimą, universitetų plėtrą ir skaitytojų daugėjimą, ji pateikia spaudos atsiradimo ataskaitą. Pagaliau pamažu ši teorija išryškina monarchinius XVI, XVII ir XVIII amžių modelius, XIX amžiaus liberalųjį modelį, XX amžiaus socialistinius ir trečiojo pasaulio modelius.

5.3. Istorinė bibliometrija

Knygos istorijos metodo klausimo iškėlimas negalėjo apsiriboti grandinės procedūra. Tai turėjo sietis ir su pačių faktų interpretavimo būdu. Visuomet privalomas kokybinis metodas turėjo būti papildytas statistiniu, ypač bibliografiniu, taip pat leksikografiniu ir net ikonografiniu metodais. Statistika, prieš taikant ją bibliologijoje, buvo naudojama ir kitose srityse, pavyzdžiui, demografijoje ir ekonomikoje. XIX a.

buvo atlikta keletas konkrečių mokslinių tyrimų, susijusių su bibliologija. Tačiau tik pradėdant šveicarų Röhlišbergeru tarptautinės einamosios intelektualinės produkcijos statistika imama apibendrinti iš pradžių „Autoriaus teisėje“, o po Antrojo pasaulinio karo – UNESCO. Kiti retrospektyvieji darbai, būtent P. Otlet'o ir Iwinskio, buvo atlikti XX a. pradžioje. 1934 m. P. Otletas sukuria bibliometrijos terminą. Antrojoje XX a. pusėje Victoras Zoltovskis, Robertas Estivalis ir kiti mokslininkai, bandydami atskleisti istorinius ciklus ir dėsningumus, pradeda sistemingai naudoti bibliometriją. Tad ji priklauso literatūros periodizacijos teorijai.

5.5. Išvada

Taigi per visą XX a. istorinė bibliologija, neignoruodama knygos (kaip jos pagrindo) istorijos reikšmės, pamažu atsiskiria nuo erudicijos ir kokybinio metodo. Dėl informacijos ir komunikacijos mokslų įtakos ji plečia savo tiriamų objektų lauką ir atskleidžia struktūrinius dėsnius, remdamasi bibliologinių modelių teorija, bei ciklus, remdamasi istorine bibliometrija.

6. Knygos istorija, istorinė bibliologija ir bendroji bibliologija

Knygos istorija ir istorinė bibliologija sudaro tik vieną bibliologijos tyrimų kryptį. Bibliologijos, kaip komunikacijos ir rašytinės informacijos mokslo, objektas – rašytinės komunikacijos nepriklausomai nuo jos laiko faktoriaus aiškinimas. Ši pozicija lygia greta su aiškinamąja knygos istorija jau randama G. Peignoto darbuose. Ji ypač išryškėja P. Otlet'o „Dokumentų traktate“, kuriame pateikiamas bibliologinių metodų ir dėsnių sąrašas.

Siekdama paaiškinti rašto faktus, bibliologija, kaip ir istorija, pasitelkia kitas disciplinas, pirmiausia semiologiją, kad perteiktų rašto, kalbos, žodžio, vaizdo ir gesto santykius. Ji naudojami ir dokumentologija – mokslu apie dokumentus. Čia kalbama apie geresnį ryšio tarp rašto, įrašytų dokumentų (disko, filmo ir t. t.) bei kitų kategorijų dokumentų suvokimą. Kad paaiškintų techninius įrašo dalykus, bibliologija kreipiasi į fiziką, chemiją, elektroniką. Kad pažintų ranka atliekamų įrašų būdus, ji tariausi su fiziologija. Bibliologija pasitelkia psichologiją, ypač nuo XIX a. pabaigos, kai N. Rubakinas sukuria bibliologinę psichologiją, kad paaiškintų autorius ir jo skaitytojų psichinius ryšius. Ji kvestionuoja fiziopsichologiją ir grafologiją, kad paaiškintų skriptūrinį išdėstymą ir skaitomą tekstą. Sociologija ir ekonomika jai suteikia informacijos, kad būtų galima suvokti raštų reprodukcijos ir distribucijos mechanizmus. Pagaliau politologija padeda sukurti bibliologinius modelius.

Tačiau bibliologijai maža pasitelkti įvairius mokslus. Taikydama bibliologinę schemą, ji inventorina disciplinas, užsiimančias viena kuria nors rašytinės komunikacijos objekto dalimi. Pavyzdžiui, lektūrologijai priskiriama fiziologija, psichologija, psichosociologija, skaitymo sociologija. Taip pat bibliologija suinventorino daugiau nei trisdešimt disciplinų, kurios sudaro „Tarptautinės bibliologijos enciklopedijos“ skyriaus „Rašto mokslai“ objektą (Retz, 1993).

Visas šias disciplinas apima bendroji bibliologijos teorija. Jos būtinai turi istorinę perspektyvą. Tačiau bibliologija, iš esmės apsisprendusi aiškinti raštą ir rašytinę komunikaciją nepriklausomai nuo laiko faktoriaus, išvengia istorinės perspektyvos, šitaip atsiribodama nuo istorinės bibliologijos kaip knygos istorijos.

Versta iš: Estivals, Robert. Histoire du livre et bibliologie // Leipziger Jahrbuch zur Buchgeschichte. 1994, Bd. 4, S. 13–20.

Iš prancūzų kalbos vertė *Daiva Narbutienė*